

UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN TUTUMLARI ÜZERİNE BİR META SENTEZ ÇALIŞMASI

Ozan Berk GÜLER* & Bayram ÖZER**

Öz

Bu çalışmada 2013-2023 yılları arasında yapılmış olan uzaktan eğitime yönelik öğrenci ve öğretmen tutumlarını inceleyen makale, yüksek lisans tezi ve doktora tezi türündeki çalışmaların meta sentezinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen meta senteze dahil edilme kriterlerine uygun olan 168 çalışma toplanarak 16 ayrı başlıkta incelenmiş ve toplanan veriler oluşturulan kodlama sistemine uygun şekilde kodlanmıştır. Kodlama sistemi bu çalışma özelinde oluşturulmuş ve çalışmanın güvenilirliğini de artırmıştır. Toplanan 168 çalışmanın 143'ü yüksek lisans tezi, 21'i makale çalışması, 4'ü ise doktora tezlerinden oluşmaktadır. Çalışmalar toplanırken YÖK Tez Merkezi, Google Akademik ve ProQuest veri tabanları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrenci ve öğretmenlerin akademik başarı, disiplin, ders katılımı, ölçme değerlendirme, psikolojik etkiler, sosyal etkiler, devam/devamsızlık durumları, yalnızlaşma, fiziksel sağlık durumu, altyapı yetersizliği, fırsat eşitsizliğinin oluşması, donanım eksiklikleri gibi başlıklarda genellikle olumsuz tutumlara; ekonomiklik, zaman ve mekan özgürlüğü, tekrar edilebilirlik, bireysel öğrenmenin desteklenmesi, iş hayatına engel olmaması, ulaşılabilirlik, teknoloji kullanımının yaygınlaşması ve gelişmesi gibi başlıklarda ise olumlu tutumlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Bazı farklılıklar olsa da genelde öğrenci ve öğretmenlerin olumlu ve olumsuz görüş bildirdikleri konular benzerlik göstermektedir. Çalışma içerisinde oluşturulmuş temalar ve alt temalar ile ilgili frekanslar değerlendirilerek en çok belirtilen olumlu ve olumsuz görüşler belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Öğretmen, Tutum, Uzaktan Eğitim.

A META SYNTHESIS STUDY ON STUDENT AND TEACHER ATTITUDES TOWARDS DISTANCE EDUCATION

Abstract

In this study, it is aimed to make a meta-synthesis of articles, master's thesis and doctoral thesis that examine the attitudes of students and teachers towards distance education between 2013-2023. For this purpose, 168 studies that met the criteria for inclusion in the meta-synthesis were collected and examined under 16

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, ozanberkguler@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-9347-2100>

** Prof. Dr., Bayram Özer, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, bayramozer@omu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4375-4104>

separate headings, and the collected data were coded in accordance with the coding system created. The coding system was created specifically for this study and increased the reliability of the study. Of the 168 studies collected, 143 are master's thesis, 21 are article studies, and 4 are doctoral dissertations. While collecting the studies, YÖK Thesis Center, Google Scholar and ProQuest databases were used. As a result of the research, students and teachers generally have negative attitudes in terms of academic achievement, discipline, class participation, assessment and evaluation, psychological effects, social effects, attendance/absence, loneliness, physical health status, lack of infrastructure, inequality of opportunity, lack of equipment; On the other hand, it has been determined that they have positive attitudes on topics such as economy, freedom of time and space, repeatability, supporting individual learning, not hindering business life, accessibility, widespread and development of technology use. Although there are some differences, the subjects on which students and teachers give positive and negative opinions are similar. The frequencies related to the themes and sub-themes created in the study were evaluated and the most stated positive and negative opinions were determined.

Keywords: Attitude, Distance Education, Student, Teacher.

Giriş

Bilginin teknolojik anlamda işlenebilir hale gelmesi ve iletişim teknolojisi ve araçlarının yaygınlaşması ile sınıf ortamlarında yapılan geleneksel öğretim yöntemlerinden farklı ders öğretim yöntemleri ortaya çıkmıştır (Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2002; Alkan, 1981; Göktaş, Yıldırım ve Yıldırım, 2010). Uysal ve Karagöz (2021, s. 1275) bu durumun teknolojik destekli öğrenmeyi de kapsayan uzaktan eğitim olgusunu ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda Karakaya ve Aksoy (2005, s. 33) da eğitim kurumlarının öğrenci sayısındaki sürekli artış gerçekleşmesi, buna karşın yetersiz öğretim elemanı sayısı ve bireylerin hayat boyu öğrenme ihtiyaçlarına esneklikle yanıt verme isteği gibi nedenlerin, farklı eğitim modellerinin arayışını hızlandırdığını ve bu durum sonucunda da uzaktan eğitim, çevrimiçi öğrenme, web tabanlı eğitim gibi terimlerin ortaya çıktığını belirtmiştir. Ayrıca işyerlerinin personelini hızlı ve maliyet etkin bir şekilde geliştirmek amacıyla uzaktan eğitim yöntemlerine olan ilgisinin de bu dönüşümü beslediğini ifade etmişlerdir. Uzaktan eğitim, İşman ve Dabaj'a (2005, ss. 1-2) göre uzun mesafelerde yürütülen ve öğretim teknolojisinin aracılık ettiği eğitimi içeren çok boyutlu bir süreçtir. Mshvidobadze ve Gogoladze de (2012, ss. 133-143) uzaktan eğitimi, öğrencinin öğrenmesinin çoğunun veya tamamının video, telekonferans, bilgisayar yönetimli öğrenme veya internet ortamındaki çevrimiçi kurslar aracılığıyla geleneksel sınıfın dışında gerçekleştiği yer olarak tanımlamıştır. Uzaktan eğitim yüz yüze yapılan geleneksel eğitimi zenginleştirerek, onu bireyin özelliklerine daha uygun, daha geçerli, erişilebilir ve ekonomik duruma getirmiştir. Uzaktan eğitimin uygulandığı ilk zamanlar asıl amaç öğretimde zamandan ve mekândan bağımsız olmayı sağlamaktı. Bu ise öğrenci ile öğretmenin klasik sistemlerden

farklı bir teknoloji kullanarak iletişime geçmesi ile gerçekleşiyordu. Günümüzde ise bu iletişimi sağlayan web tabanlı internet servis sağlayıcıları hızla artmış ve yaygınlaşmıştır. Günümüzden yaklaşık olarak bir asır önce başlayan uzaktan eğitim yöntemi internetin yaygınlaşması sayesinde şimdilerde çok daha fazla şekilde varlığını sürdürmektedir.

Uzaktan eğitim aynı zamanda sınırları ortadan kaldıran bir eğitim uygulaması olarak ifade eden Özer'e (2011, ss. 7-9) göre küreselleşen dünyanın eğitime bakış açısını uzaktan eğitim uygulamaları yansıtmaktadır. Farklı ülke ve bölgelerde yaşayan insanları bir araya getiren uygulamalar sayesinde sınırların kalkacağı bir eğitim ortamı uzaktan eğitim ile söz konusu olmaktadır (Ülger, 2021; Göktaş, Yıldırım ve Yıldırım, 2008; Vural, 2004) Bilgiye ulaşmanın sınırlanamayacağı günümüz dünyasında küresel bir eğitim uygulaması için uzaktan eğitimin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Özbay (2015, ss. 376-394) bugün dünyada gelişmiş birçok ülke başta Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Hollanda ve İngiltere olmak üzere, uzaktan eğitim sistemini yaygın olarak kullandığını belirtmiştir. Uzaktan eğitim uygulamalarının benimsenmesi için birçok farklı sebep olabileceği gibi bu durum üzerinde dünya nüfusunun sürekli artması ve bu artış sonucunda giderek daha da artan eğitim talebinin bu şekilde karşılanmasının daha ekonomik olacağı düşünülmektedir (Ünlükahraman, 2011; Özbay, 2015).

İnsanların uzaktan eğitim kavramına bakışları değişen şartlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişikliğe uğramıştır. Özellikle teknoloji alanında yaşanan gelişmeler uzaktan eğitimin insanların eğitim ile ilgili ihtiyaçlarına bir cevap olabileceği fikrini doğurmuştur (Keegan, 1986; Gürses, 2010; Erfidan, 2019; Simonson, Schloser ve Hanson, 1999). Değişen ve gelişen dünyada her alanda olduğu gibi eğitim alanında da değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Eğitim ile ilgili bu değişim ve dönüşümlerin yaşandığı uzaktan eğitim alanı günümüzde hayatımızda çok daha fazla yer kaplamaktadır (Yılmaz ve Özkan, 2014). İnsan hayatını daha fazla ilgilendirmeye başlayan konular, doğal olarak insanlar tarafından da daha fazla olumlu ve olumsuz yanları ile her açıdan değerlendirilmektedir. Bu çalışma ile birlikte uzaktan eğitimin önemli iki unsuru olan öğrenci ve öğretmenlerin uzaktan eğitime bakış açılarıyla ilgili yapılmış olan çalışmaların meta sentezi yapılacaktır.

Uzaktan eğitim faaliyetinde öğrenciler ve öğretmenler arasındaki ilişkinin şekli ve dinamiği daha farklı olmaktadır, çünkü iletişim doğrudan değil, teknolojinin sunduğu araçlar ve yöntemler üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durum uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretmen ilişkisinin belli açılardan zorlayabilmektedir. Fiziksel olarak aynı mekanda olmamak, yüz yüze iletişimi ve öğrenci öğretmen etkileşimini sınırlayabilir. Ev ortamında öğrencilerin dikkatlerini çeken faktörlerin daha farklı olması, öğretmenlerin öğrencilerin ilgisini çekme konusunda daha yaratıcı olmalarını gerektirebilir.

Uzaktan eğitimde başarılı bir öğrenci ve öğretmen ilişkisi kurabilmek için geleneksel yöntemlere göre daha farklı stratejilerin kullanılması önemlidir. Öğretmenler, çeşitli dijital araçları etkili bir şekilde kullanarak öğrencilere etkileyici ve ilgi çekici ders içerikleri sunabilirler. Öğrencilere bireysel geri bildirimler ve destek sağlamak, onların ilerlemesini izlemek ve motive etmek için kritik bir rol oynar. Dolayısıyla uzaktan eğitimde öğrenci ve öğretmen ilişkisi, teknolojinin etkisiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Geleneksel sınıf ortamından farklı olarak, bu ilişki daha çok dijital platformlar ve iletişim araçları üzerinden şekillenirken, öğretmenlerin öğrencileri bireysel olarak desteklemesi ve motive etmesi değişmiştir.

Özellikle son zamanlarda çok daha fazla gündem olan uzaktan eğitim konusuyla ilgili literatüre bakıldığında meta sentez içerikli çalışmaların yabancı kaynaklarda (Esfijani, 2018; Cavanaugh, 1999; Chiappe, Pinto ve Arias, 2016; Tanucan, Alejandro ve Corcino 2023; (Camargo, Tempski, Busnardo, Martins ve Gemperli, 2020) sayıca fazla bulunmasına rağmen Türkçe kaynaklarda yeterli sayıda meta sentez çalışmasının olmadığı tespit edilmiştir (Elçiçek, 2022; Kil ve Uşun, 2020; Bakırcı, Kayar, Cancan ve Tozlu, 2022). Bu düşünceden hareketle önceden belirlenen dahil edilme kriterlerine göre toplanan çalışmalardaki veriler doğrultusunda sentez odaklı bir değerlendirme yapılacaktır. Bunun sonucunda uzaktan eğitim ile ilgili yoğunlaşan olumlu ve olumsuz görüşler, en fazla sorun yaşanan yönleri, en çok beğenilen özellikleri belirlenmiş olacaktır. Bu görüşlerden yola çıkarak günümüzde artık çok farklı alanlarda gelişim sağlamak amacıyla kullanılan uzaktan eğitim sistemine yönelik, bu sistem içerisindeki önemli unsurlardan olan öğrenci ve öğretmenlerin uzaktan eğitim konusundaki tutumlarını inceleyen çalışmaların meta sentezi yapılarak bu alandaki yaygın tutumlar ve konu hakkında eksik kalmış kısımlar tespit edilecektir.

Araştırmanın ana problem cümlesi “Uzaktan eğitimle ilgili öğrenci ve öğretmen görüşlerini içeren çalışmalarda konu hakkında yoğunlaşan tutumlar nelerdir?” şeklindedir. Alt problem cümleleri ise şu şekildedir:

- Uzaktan eğitim ile ilgili öğrenci ve öğretmen tutumlarına yönelik çalışmaların
 - a. yayın yılları
 - b. örneklem sayılar
 - c. okul düzeyleri
 - d. öğretmen branşları nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Uzaktan eğitimde en sık karşılaşılan sorunların temalara göre dağılımı nasıldır?
- Uzaktan eğitim ile ilgili belirlenen temalara göre en sık belirtilen olumsuz görüşler nelerdir?
- Uzaktan eğitim ile ilgili belirlenen temalara göre en sık belirtilen olumlu görüşler nelerdir?
- Uzaktan eğitimin (a) öğrencilere ve (b) öğretmenlere sağladığı yararlar nelerdir?

1. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olarak kabul edilen ve aynı zamanda bir içerik analizi yöntemi olan meta-sentez yöntemi tercih edilmiştir.

İçerik analizi çalışmalar üç grupta toplanmaktadır. Bunlar; *Meta Analiz*, *Meta Sentez* ve *Betimsel İçerik Analizi* olarak sıralanmaktadır. Meta çalışmalarda amaç, belirli bir alanda yapılmış olan çalışmaların sistematik olarak bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilip sonuçlarının tekrar değerlendirilmesiyle alandaki yapılacak olan yeni çalışmalara öncülük etmektir. Aynı zamanda meta çalışmalar, alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için zamanı daha iyi kullanma, alandaki çalışmalara daha kapsamlı ulaşma, derleme ve analiz etme fırsatı sunmaktadır (Çalık ve Sözbilir, 2014, ss. 33-38). Aynı zamanda nitel araştırma yöntemini kullanmanın en önemli yararlarından biri çalışılacak olan araştırma konusunu literatürdeki ilgili kişilerin bakış açılarıyla görme ve inceleme fırsatının olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 85).

Meta sentez yöntemi, ilk olarak politik alanda ve daha sonra sağlık alanındaki çalışmalarda sıklıkla kullanılmış olan bir içerik analiz yöntemidir (Byun, vd., 2009, ss. 203-207). Meta sentez yöntemi, genellikle nitel verilere sahip araştırmaların sonuçlarının incelendiği çalışmalarda kullanılmasından dolayı sadece nitel çalışmaların dahil çalışılabileceği bir yöntem olarak görülmüştür (Çalık ve Sözbilir, 2014, ss. 33-38). Fakat literatür incelendiğinde nicel ve nitel çalışmaların ikisinde de meta sentez yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Ancak meta sentez yöntemiyle yapılmış çalışmalarda bulgular genelde nitel bir şekilde yorumlanmıştır. Meta sentez yönteminin mantığı, alanla ilgili daha önce yapılmış çalışmaların sonuçlarını ayrı ayrı değerlendirmek yerine, elde edilen bulguları bütüncül bir yöntemle sentezleyerek güçlü teoriler ve çıkarımlar üretmektir.

1.1. Araştırmanın Materyali

Bu çalışma bir meta sentez çalışması olduğu için toplanan çalışmalar araştırmanın materyalini oluşturmaktadır. Çalışmaya toplamda 168 çalışma dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çalışmalar seçilirken aşağıdaki kriterlere uygunluk aranmıştır;

- Meta Senteze dahil edilecek çalışmaların yılı 2013-2023 yılları arasında olması gerekiyor. Bu 10 yıllık periyodun seçilmesinin sebebi meta çalışmalarda üç, beş ve on yıllık süreçlerde yapılan çalışmaların daha uygun olmasıdır.

- Çalışmaya makale, yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri dahil edilmiştir. Çünkü toplanan verilerin belirli bir standartta incelenebilmesi amaçlanmıştır. Seminer sunumları, sempozyum bildirileri ve farklı standart ve formattaki raporlar dahil edilmemiştir.

- Seçilen çalışmalar uzaktan eğitimle ilgili sadece öğrenci, sadece öğretmen veya her iki grubun da görüşlerini içeren çalışmalar olmuştur.

- Seçilen çalışmalar içerisinde öğrenci, öğretmen ve veli veya öğrenci, öğretmen ve müfettiş görüşlerini içeren çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmaların verileri toplanırken öğrenci ve öğretmen görüşlerine ait veriler göz önünde bulundurulurken diğer örneklem grupları ile ilgili veriler çalışmaya dahil edilmemiştir.

- Seçilen çalışmaların standartlara uygun bir nitel, nicel veya karma yöntem çalışma olması, örnekleme, nicel ve/veya nitel sonuçları, veri toplama araçları ve tekniklerini, problem durumunu, veri analizini ve sonuçları içerecek şekilde açıkça yürütülmüş ve yazılmış olmasına dikkat edilmiştir.

- Seçilen çalışmalar içerisinde nicel yöntem ile yapılmış olan çalışmalarda sonuçları nitel olarak da yorumlanmış olan çalışmalar seçilmiştir. Meta sentezin doğasına uygun olması açısından sadece nicel olarak sayısal ifadelerle sonuç sunan çalışmalar dahil edilmemiştir.

Çalışmaların seçiminde içerdikleri verilere göre dahil edilme veya hariç tutulma işlemi yapılmıştır. Belirlenen kriterlere uygun verileri içermeyen çalışmalar meta çalışmasına dahil edilmemiştir.

1.2. Veri Toplama ve Analiz Yöntemleri

Bu çalışmada veriler YÖK Tez Merkezi, ProQuest ve Google Akademik veri tabanlarından toplanmıştır. Meta senteze dahil edilme kriterlerine uygun olarak seçilen 168 çalışma Microsoft Excel programında oluşturulan tablo yardımıyla incelenmiştir. Her çalışma tabloda yer alan 16 ayrı başlıkta (Tablo 1) incelenmiş ve oluşturulan kodlama yöntemine göre kodlanmıştır. Tablo başlıkları seçilirken her çalışma türünde tespit edilebilecek ortak özellikler dikkate alınmıştır. Kodlama yapılırken çalışmaların türü, örneklem düzeyi, örneklem türü ve incelenme sırası dikkate alınmıştır. Örneğin lise öğrencileriyle yapılan bir yüksek lisans çalışması LÖ1YT-10 şeklinde kodlanmıştır. Burada L: örneklem grubunun düzeyinin lise olduğunu, Ö1: örneklem grubunun öğrencilerden oluştuğunu, YT: incelenen çalışmanın yüksek lisans tezi türünde olduğunu, kodlamanın en sonundaki sayı ise çalışmanın incelenme sırasını göstermektedir (Şekil 1).

1.3. İşlem

Toplanan çalışmalardan elde edilen veriler daha sistemli çalışmak ve doğru bir sonuca ulaşmak için gruplandırılarak incelenmiştir. Bu gruplandırma yapılırken çalışma türüne göre, çalışmada kullanılan araştırma yöntemine göre ve örneklem grubunun öğrenci-öğretmen olmasına göre gruplandırmalar yapılmıştır. Daha sonra her çalışma ayrı ayrı incelenerek, çalışmalarda yer alan örneklem gruplarının (öğrenci ve/veya öğretmen) uzaktan eğitime yönelik tutumları belirlenmiştir. Bu tutumlar olumlu tutumlar

ve olumsuz tutumlar şeklinde her örneklem grubu için ayrı olacak şekilde sınıflandırılmıştır. Daha sonra yaygın olan tutumlar belirlenmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

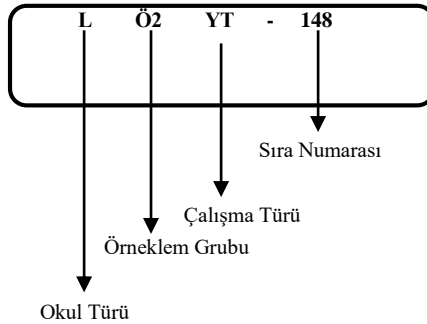
Bu araştırmada veriler meta senteze uygun olarak içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Bu analiz türü sözel, yazılı veya diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma yaparak, sayısal verilere dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sonuca ulaşmayı amaçlayan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu amaçla her çalışma ayrı ayrı incelenerek elde edilen veriler daha önceden oluşturulmuş olan Microsoft Excel programındaki tabloya aktarılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Veri Toplama Formu

1. Bölüm	Kod	Yazar	Yıl	Çalışmanın Adı	Yayınlayan	Çalışmanın Yapıldığı Üniversite	Çalışma Alanı	Örneklem Sayısı
2. Bölüm	Örneklem Grubu		Örneklem Alanı	Örneklem Düzeyi	Araştırma Modeli	Veri Toplama Aracı	Çalışma Sonucu	

Microsoft Excel programıyla oluşturulan veri toplama formuna işlenen bilgilere göre çalışmalardan elde edilen veriler sayısal olarak da incelenmiş ve bununla ilgili tablolar oluşturulmuştur. Toplanan çalışmalar, çalışmanın güvenilirliğini arttırmak için bu çalışmaya özgü oluşturulan kodlama sistemine göre kodlanarak sınıflandırılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmaların Kodlanma Sistemi

2. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde meta sentez için toplanan araştırmalarla ilgili betimsel verilere ve bu araştırmalardaki konuyla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Çalışma sayıları	3	101	46	3	3	2	4	2	1	1	2

Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde konuyla ilgili en fazla çalışmanın 2022 yılında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 3. Çalışmaların Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Makale	-	5	11	3	-	-	1	-	1	1	-
Yüksek Lisan Tezi	3	94	35	-	3	2	2	2	-	-	1
Doktora Tezi	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1

Çalışma türlerinin yıllara göre dağılımı incelendiğinde makale çalışmalarının 2020 yılına kadar çok seyrek şekilde yapıldığı, 2020 yılından sonra makale türündeki çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir. Makale türünde en fazla çalışma yapılan yıl 2021 yılı olmuştur. Yüksek lisans türündeki çalışmaların ise 2013 yılından 2023 yılına kadar 2014 ve 2015 yılları haricinde her yıl sayısal anlamda değişiklik gösterse de yapıldığı görülmektedir. Yüksek lisans ve Doktora çalışmalarının en fazla yapıldığı yıl ise 2022 yılı olmuştur. Genel olarak bütün çalışma türleri dahil edildiğinde özellikle 2021(46 çalışma-%27,4) ve 2022(101 çalışma-%60,1) yılları konu ile ilgili en fazla çalışmanın olduğu yıllar olarak dikkati çekmektedir (Tablo 3). Bu durumun etkili olmasında uzaktan eğitimin çok fazla gündem olmasına neden olan Covid-19 pandemisi ve sonrasında eğitim alanında yaşanan durumlar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Can (2020, ss. 11-53) da yaptığı çalışmada bu durumdan bahsetmektedir. Bu sebepten dolayı pandemi döneminde sorun yaşanan yüz yüze eğitim için alternatif olarak uygulanmaya başlanan uzaktan eğitimin iki önemli parçası olan öğrenci ve öğretmen bileşenlerinin görüşlerinin çalışılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

2.1. Araştırmaya Dahil Edilen Çalışmaların İncelenmesi

Meta sentez çalışmasına dahil edilen çalışmalar araştırma sorularına göre değerlendirilecektir.

Tablo 4. Çalışmaların Örneklem Sayısına Göre Dağılımı

Örneklem Sayısı	Çalışma Türleri					
	Doktora		Yüksek Lisans		Makale	
	f	%	f	%	f	%

1-50	1	25	35	25,4	7	33,3
51-100	-	-	12	8,4	3	14,3
101-200	-	-	19	12,3	6	28,6
201-400	-	-	39	27,3	3	14,2
401-600	2	50	22	15,4	1	4,8
601-1000	1	25	5	3,5	-	-
1001-1500	-	-	5	3,5	1	4,8
1500+	-	-	6	4,2	-	-
Toplam	4	100	143	100	21	100

Araştırmaya dahil edilen çalışmalarının örneklem sayılarına göre dağılımlarını gösteren tabloda yüksek lisans ve makale çalışmaları içerisinde en fazla frekans değeri 1-50 arasında örneklem sayısına sahip olan araştırmalara aittir. Doktora çalışmalarında ise 401-600 arasında örnekleme sahip çalışmalar daha fazladır.

Tablo 5. Çalışmaların Örneklem Grubuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubu	Çalışma Türleri					
	Doktora		Yüksek Lisans		Makale	
	f	%	f	%	f	%
Öğrenci	1	25	36	25,2	14	66,7
Öğretmen	2	50	85	59,4	7	33,3
Öğrenci & öğretmen	1	25	22	15,4	-	-
Toplam	4	100	143	100	21	100

Meta senteze dahil edilen çalışmaların örneklem grubuna göre dağılımını gösteren tablo incelendiğinde doktora ve yüksek lisans çalışmalarının çoğunluğunun öğretmen grubuyla, makale çalışmalarının çoğunluğunun ise öğrenci örneklem grubuyla yapıldığı görülmektedir.

Tablo 6. Çalışmaların Örneklem Grubunun Düzeyine Göre Dağılımı

Örneklem Grubu	Düzye	Çalışma Türleri					
		Doktora		Yüksek Lisans		Makale	
		f	%	f	%	f	%
Öğrenci	İlkokul	-	-	-	-	-	-
	Ortaokul	-	-	4	2,8	1	4,8
	Lise	-	-	2	1,4	-	-
	Üniversite	1	25	30	21	13	61,9
	Karma	-	-	-	-	-	-
Öğretmen	İlkokul	-	-	21	14,7	-	-
	Ortaokul	-	-	31	21,7	2	9,5
	Lise	-	-	6	4,2	1	4,8
	Üniversite	1	25	7	4,9	2	9,5
	Karma	1	25	20	14	2	9,5
	İlkokul	-	-	-	-	-	-

Öğretmen & Öğrenci	Ortaokul	-	-	7	4,9	-	-
	Lise	-	-	2	1,4	-	-
	Üniversite	1	25	9	6,2	-	-
	Karma	-	-	4	2,8	-	-
n		4	100	143	100	21	100

Meta sentez çalışması için toplanan çalışmaların örneklem grubunun düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde 4 doktora çalışmasının her birinin farklı düzeylerde gruplarla yapıldığı, yüksek lisans çalışmalarının en fazla yoğunlaştığı grubun ortaokul öğretmenleri olduğu, makale çalışmalarında ise en fazla yoğunlaştığı örneklem grubunun üniversite öğrencileri olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çalışmaların Öğretmen Örneklem Grubunun Branşlarına Göre Dağılımı

Örneklem Grubu	Çalışma Türleri					
	Doktora		Yüksek Lisans		Makale	
	f	%	f	%	f	%
Beden Eğitimi ve Spor	-	-	5	4,7	-	-
Din Kültürü ve Ahlak	-	-	-	-	1	14,3
Fen Bilgisi	-	-	12	11,2	-	-
İlahiyat	-	-	-	-	1	14,3
İngilizce	-	-	-	-	1	14,3
Matematik	-	-	6	5,6	1	14,3
Sınıf Öğretmeni	-	-	15	14	-	-
Sosyal Bilgiler	-	-	6	5,6	-	-
Tarih	-	-	-	-	1	14,3
Türkçe	-	-	-	-	1	14,3
Karma	2	100	41	38,3	1	14,3

Öğretmen örneklem grubuyla yapılan çalışmaların branşlara göre dağılımını gösteren tabloya göre öğretmenlerle yapılan 2 doktora çalışmasının farklı branştaki öğretmenlerle yapıldığı, yüksek lisans çalışmalarından öğretmenlerle yapılan 107 çalışmanın ise %38,3'ünün farklı branşlardan öğretmenlerin bir arada olduğu çalışma şeklinde yapıldığı, bunun dışında sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliği başta olmak üzere diğer branşlardan da öğretmen gruplarıyla çalışıldığı görülmektedir. Toplam 16 farklı branştan öğretmen grubuyla çalışılmıştır. (Yüksek lisans çalışmalarında geçerli olmak üzere yukarıdaki tabloda en fazla frekansa sahip ilk 5 branş gösterilmiştir. Ayrıca yüksek lisans çalışmalarının 85'inin sadece öğretmenlerle yapıldığı, 22 çalışmanın ise hem öğrenci hem öğretmen örneklem grubuyla yapıldığı tespit edilmiştir. Tablodaki oranlar bu çalışmaların toplamı olan 107 sayısına göre hesap edilmiştir.). Öğretmen örneklem grubuyla yapılan toplam 7 makale çalışmasının 6'sı tek branş olacak şekilde farklı branşlarda, 1 çalışma ise farklı branşlardan öğretmenlerle yapılmıştır.

2.2. Belirlenen Temalara Göre Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi

Meta sentez amacıyla toplanan 168 çalışma belirlenen temalar dahilinde değerlendirilmiştir. Bu temalar çalışmalarda uzaktan eğitim ile ilgili belirtilen olumlu ve olumsuz özellikler ışığında oluşturulmuştur. Ayrıca temalara ait alt temalarda verilmiştir. Aşağıdaki tablolarda da bu temalar, alt temalar ve görülme sıklıkları verilmiştir.

Tablo 8. Temalar Ve Alt Temalara Ait Olumsuz Görüşlerin Belirtilme Sıklığı

Tema	Alt Temalar	f
Teknoloji	Teknik ve donanımsal sorunlar (ses ve görünüş vb.)	157
	İnternet sorunları	152
	Senkron sorunları	26
Aile	Ev ortamından kaynaklı sorunlar	11
	Velilerin uzaktan eğitime karşı olumsuz yaklaşması	8
Sağlık	Sağlık sorunları (görme bozuklukları, duruş bozuklukları,	11
	Psikolojik sorunlar (Yalnızlaşma, sosyalleşmeden eksik kalınması)	12
Ekonomi	Fırsat eşitsizliğinden kaynaklı sorunlar	98
	Donanım ve yazılıma ulaşamama	105
	Ders başarısının düşük olması	88
	Öğrencilerin motivasyon eksikliği	54
Öğrenci	Derse devam durumunun olmaması	70
	Ders içeriğinin uzaktan eğitime göre düzenlenmemiş olması	42
	Ders içeriğinin uzaktan eğitime göre düzenlenmemiş olması	29
	Etkinliklerde sınıf duygusunun oluşturulmaması	19
	Sınıf kontrolünün olamaması veya zor olması	36
Öğretmen	Eğitiminin teknolojik okur yazarlık düzeyinden kaynaklı sorunlar	24
	Ölçme değerlendirme kaynaklı sorunlar	62
	Öğretmen ve veli rollerinin çatışması	17
	Öğrencilerle duygusal bağın oluşturulamaması	19

Temalar ve alt temalara ait olumsuz görüşlerin belirtilme sıklığını gösteren tablo incelendiğinde özellikle teknoloji ve ekonomi temasına ait alt temaların frekansının daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrenci temasında da yine ders başarısına yönelik alt temanın frekans değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Hem öğrenci hem de öğretmen teması altında bulunan ölçme değerlendirme alt temasına ait frekansın da toplamda fazla çıktığı görülmektedir. Sonuç kısmında da ayrıca belirtileceği üzere elde edilen sonuçlar daha önceden yapılan çalışmalarla karşılaştırılacaktır.

Tablo 9. Temalar Ve Alt Temalara Ait Olumlu Görüşlerin Belirtilme Sıklığı

Tema	Alt temalar	f
Teknoloji	Teknoloji kullanımının desteklenmesi	65
	Günümüz teknolojisine uyumlu olması	57
Aile	Ailenin eğitim faaliyetlerine daha yakından katılması	19
	Zaman tasarrufu sağlaması	144

Ekonomi	Mekândan bağımsızlık sağlaması	142
	Ders materyallerinin maliyetsiz veya az maliyetli olması	81
Öğrenci	Ders tekrarının olması	79
	Bireysel çalışmayı desteklemesi	101
	Öğrencinin kendi eksiklerini fark etmesi ve giderebilmesi	87
Öğretmen	Ders materyali hazırlamanın kolay olması	43
	Ölçme değerlendiriminin daha sistemli yapılması	38
	Öğrenci takibinin sistem üzerinden yapılması	33
	Ders materyalinin zengin olması	29

Temalar ve alt temalara ait olumlu görüşlerin belirtilme sıklığını gösteren tablo incelendiğinde özellikle öğrenci ve ekonomi temaları ve bu temalara ait alt temaların frekans değerlerinin yüksek olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimin özellikle zaman ve mekan bağımsızlığı ve tasarrufu sağlaması en çok belirtilen görüşler arasında yer almaktadır. Öğrenci temasına ait alt temalar içerisinde özellikle uzaktan eğitimin bireysel çalışmayı desteklemesi ve öğrencinin kendi eksikliklerini fark etmesi ve gidermesi en fazla belirtilen görüşler arasındadır.

Tablo 10. Uzaktan Eğitimin Öğrenci Ve Öğretmenlere Sağladığı Yararların Belirtilme Sıklığı

Örneklem Grubu	Uzaktan Eğitimin Sağladığı Yararlar	f
Öğrenci	Zaman ve mekan bağımsızlığı	122
	Tekrar edilebilir ders içerikleri	109
	Teknolojiyle entegre ders süreci	93
	Bireysel gelişime imkan tanınması	86
	Öğretmen ile iletişiminin daha kolay olması	59
	Zaman ve mekan bağımsızlığı/tasarrufu	103
Öğretmen	Öğrenci takibinin, performans değerlendirmenin daha sağlıklı yapılması	81
	Ders materyali hazırlamanın kolay ve çeşitli olması	81
	Teknolojiyle entegre ders süreci	52

Uzaktan eğitimin öğrenci ve öğretmenlere sağladığı yararların belirtilme sıklığını gösteren tabloda 50 frekanstan fazla değere sahip olan görüşler belirtilmiştir. 50 değerinin seçilme sebebi meta senteze dahil edilen çalışma sayısı olan 168 çalışmanın en az 3'te 1'ine denk gelecek sayıda frekans değeri olmasının sık belirtilmiş olma kriteri olarak kabul edilmiş olmasıdır. Tablodan elde edilen sonuçların sibernetik kuramına göre değerlendirilmesini daha açıklayıcı olacağı düşünülmektedir. Öğrenci ve öğretmen görüşleri, sibernetik kuramının sistemlerin işleyişini anlamaya odaklanan prensipleri ile uyumlu bir şekilde değerlendirilebilir. Uzaktan eğitim, öğrencilere ve öğretmenlere zaman ve mekan bağımsızlığı sağlaması sibernetik kuramın "geri besleme" prensibiyle uyumludur çünkü sistemlerin çıktıları (öğrenci öğrenmesi ve öğretim materyalleri) geri besleme mekanizmaları aracılığıyla geliştirilebilir ve optimize edilebilir. Teknolojinin

entegrasyonu, sibernetik kuramın "kontrol ve iletişim" prensibiyle uyumludur. Teknoloji, öğrenci ve öğretmenlerin iletişimini kolaylaştırarak sistemi daha etkili hale getirebilir. Ayrıca, öğretmenlerin materyal hazırlama sürecini kolaylaştırmak, öğrenci ilerlemesini izlemek ve değerlendirmek için teknolojiyi kullanması, sibernetik kuramın "geri besleme" ve "düzenleme" prensipleri ile değerlendirilebilir. Öğrenciler açısından bireysel gelişimin mümkün kılınması, sibernetik kuramın sistemlerin karmaşıklığını anlamaya yönelik bir ilkesini yansıtır. Her öğrenci, kendi öğrenme hızına ve ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş bir eğitim deneyimi yaşayabilir. Sonuç olarak, tablodaki verilerin sibernetik kuramı bağlamında değerlendirilmesi, sistemler arası etkileşimi, geri beslemeyi ve optimize etmeyi vurgulayan sibernetik ilkeleriyle uyumlu bir sonuç sunmaktadır.

Sonuç

Uzaktan eğitimin zamandan ve mekandan bağımsızlık ve tasarruf sağlaması, esneklik ve kolay takip edilebilmesi, istenilen zamanda kolay tekrar imkânı sunması en çok belirtilen yanlarıdır. Sistemin geliştirilmesinin gelecekte çok daha kullanışlı ve yararlı hale geleceği yine çalışmalarda belirtilen görüşler arasındadır. Ayrıca çalışmaların sonuçlarına göre mobil cihazların türü, sınıf düzeyi ve yaş değişkenleri de öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumlarını etkilemektedir. Pusat (2021, ss. 81-82) da çalışmasında özellikle küçük yaş grubundaki öğrencilerin uzaktan eğitimde zorlandığını ve yüz yüze eğitime ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Bu durum yeniliklerin yayılımı kuramına göre farklı özelliklere sahip grupların yenilikleri farklı şekilde benimsediği düşüncesinden hareketle düşünülürse öğrenci gruplarının teknoloji kullanımı ile gerçekleşen uzaktan eğitimi benimse durumları daha iyi anlaşılabilir. Örneğin, genç nesillerin mobil cihazları daha fazla kullanma eğiliminde olması, uzaktan eğitimin bu yaş grubunda daha hızlı benimsenmesine neden olabilir. Akkurt (2023, ss. 66-67) spor bilimleri öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine karşı olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Video kayıtlarının tekrar izlenebilmesi, esneklik özelliği, zaman tasarrufu sağlaması gibi pek çok olumlu yönünün öğrenciler tarafından dillendirildiği ifade edilmiştir. Kepenek (2021, ss. 105-106) hemşirelik öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin uygulamalı derslerde uzaktan eğitimin uygun olmadığını belirtse de pandemi gibi zorunlu hallerde kurtarıcı görevi gördüğünü belirttiklerini ifade etmiştir. Çobanoğlu Dede (2022, ss. 121-126) İngilizce hazırlık sınıfı öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimde bağlam ve girdi açısından orta düzeyde, süreç açısından ise yüksek düzeyde tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca öz disipline sahip öğrencilerin bu süreçte yüz yüze eğitimdeki kadar başarılı olduklarını belirtmiştir. Sarıbyık (2022, ss. 56-59) ortaokul öğrencilerinin matematik dersi özelinde uzaktan eğitime yönelik tutumları ile ilgili yaptığı çalışmada devlet okullarında okuyan öğrencilerin özel okullarda okuyan öğrencilere

göre daha olumlu tutuma sahip olduklarına, 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerindeki öğrencilere göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca Mercan (2018, ss. 93-97) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimle kolay öğrenme, öğrenme ortamının daha iyi olması ve teknoloji kullanımı açısından olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca uzaktan eğitim zaman esnekliği sağlaması, ekonomik anlamda fayda sağlaması, erken mezuniyet imkânı vermesi sebebiyle olumlu görülmektedir. Aynı zamanda teknoloji çağı olarak nitelendirilen günümüzde uzaktan eğitimin bir zorunluluk ve ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Uzaktan eğitim ders materyallerinin etkileşime açık olması, daha açıklayıcı unsurlardan oluşması, senkron derslerin etkili, asenkron derslerin istenilen zaman diliminde tekrar edilebilmesi gibi özelliklerin öğrencilerin bakışını olumlu etkilediği belirlenmiştir. Uzaktan eğitimin sunduğu ders materyalleri ile derslerin daha verimli ve eğlenceli geçtiği dile getirilmiştir. Karabacak (2022, ss.121-122) İngilizce öğretimi özelinde yaptığı çalışmada uzaktan eğitimle yapılan İngilizce derslerinde öğrencilerin yazma becerileri konusunda sıkıntı yaşansa da özellikle okuma ve dinleme becerilerinin uzaktan eğitim ile daha iyi geliştiğini belirttiklerini ifade etmiştir. Otyakmaz (2022, ss. 122-126) ortaokul öğrencileriyle sosyal bilgiler dersi özelinde yaptığı çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimden memnun olduklarını, kendilerini uzaktan eğitimde başarıları bulduklarını, öğretmenleriyle iyi iletişim kurulduğunu belirttiklerini ifade etmiştir. Turan ve Gürol (2020, ss. 20-21) da yaptıkları çalışmada öğrencilerin her ne kadar uzaktan eğitimde problemlerle karşılaşsalar da tekrar edebilme fırsatı sunması ve esnek öğrenme ortamı sağlaması gibi olumlu taraflarından dolayı memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Yılmaz ve Özkan (2017, ss. 46-49) da Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin özellikle çalışma hayatını engellemediği için uzaktan eğitime karşı olumlu tutum sergilediklerini belirtmiştir. Zan ve Zan (2020, s. 43) da pandemi döneminde uzaktan eğitime katılan edebiyat öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitimle ilgili olumlu tutumlarını kategorize ederek kullanışlı sistem bir sistem olması, öğrenme etkinliklerinin kalıcı olması, öğrenci kendi öğrenme sorumluluğunu alması şeklinde 3 başlık altında toplamıştır. Yiğit (2022, ss.56-60) Almanca öğretmenliği bölümünü okuyan öğrencilere yönelik uzaktan eğitim uygulaması ile ilgili çalışmada öğrencilerin uygulama ve iletişim konusunda sıkıntı yaşadıkları için olumsuz tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Fakat bu durumdan farklı olarak Suanpang, Petocz ve Kalceff' in (2004, ss.182-188) yaptıkları çalışmada ise kampüste yüz yüze geleneksel eğitim alan öğrencilerle uzaktan eğitim alan öğrenciler arasında tutum farkı bulunmadığı belirtilmiştir.

Uzaktan eğitim ile ilgili teknolojik ve donanımsal sorunlar, motivasyon problemleri, isteksizlik, yalnızlaşma, ölçme değerlendirme güvenilir şekilde yapılamaması, aile içerisindeki öğrenciye düşen sorumlulukların dersleri engellemesi gibi sorunlar uzaktan eğitim ile ilgili en çok belirtilen olumsuz görüşlerdir. Bu görüşlerde özellikle teknolojik ve

donanımsal sorunlar, Uzaktan Eğitimde İnsan-Makine Etkileşimi teorisine uygun düşer. Bu kuram, insan davranışları üzerinde teknoloji kullanımının etkilerini ele alır. Teknolojik kökenli sorunlar, kullanıcıların eğitim materyallerine veya platformlara erişimini engelleyebilir, kullanım verimini düşürebilir bu durum ise öğrenme faaliyetini olumsuz yönde etkileyebilir. Cavanaugh (1999, ss. 236-251) da uzaktan eğitimin dezavantajları arasında, yayın kalitesinden daha düşük olabilecek ses ve görüntü, bir sınıftan daha az denetimin olduğu bir durumda çalışmak için öğrencinin inisiyatifine güvenme, dağıtım teknolojisiyle çalışmak için teknik becerilere duyulan ihtiyaç ve sosyal izolasyon olasılığını saymıştır. İsteksizlik ve motivasyon eksikliği ise öğrenme teorileri bağlamında incelenebilir. Öğrencilerin motivasyonlarını artırmak ve etkili öğrenmeyi teşvik etmek için öğrenme teorilerine dayalı yaklaşımlar kullanılabilir. Bu olumsuz etkileri hafifletmek için öğrencilere daha kişiselleştirilmiş, ilgi çekici ve etkileşimli içerik sunulabilir. Ölçme değerlendirme ile ilgili olarak da sınav esnasında yardım alma ve yardımlaşma faaliyetlerinden dolayı haksızlıklar yaşandığını ve öğrenilen bilgilerin sınavdan sonra unutulduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre uzaktan eğitime karşı daha olumsuz tutuma sahiptirler. Ayrıca uzaktan eğitimin öğrenci psikolojisini çeşitli yönlerden olumsuz etkilediği de belirtilmiştir. Akpolat (2021, ss. 81-82) ortaokul öğrencileriyle yaptığı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre uzaktan eğitime karşı daha olumsuz tutuma sahip olduklarını ve uzaktan eğitimi daha çok bireysel çaba gerektiren, verimsiz ve etkileşimsiz şeklinde algıladıklarını belirtmiştir. Otter ve arkadaşları (2013, s. 46) da yaptıkları çalışmada uzaktan eğitimde öğrencilerin geleneksel derslere göre diğer öğrencilerle bağlantılarının çok daha fazla koptuğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Bilgiç (2022, s. 75) de üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada öğrencilerin çeşitli sorunlar nedeniyle uzaktan eğitime karşı olumsuz bakış açısına sahip olduklarını belirtmiştir. Bu sorunları; teknik sorunlar, motivasyon eksikliği, oluşan iş yükü, yüz yüze olan iletişim eksikliği şeklinde belirtmiştir. Kurttekin (2022, s. 38) İlahiyat fakültesi öğretim elemanlarıyla yaptığı çalışmada öğretim elemanlarının özellikle uygulamalı dersler açısından uzaktan eğitimi verimsiz bulduklarını, ayrıca uzaktan eğitim sistemlerinin ilahiyat derslerine uygun olmadığı için entegrasyon problemi yaşadıklarını belirtmiştir. Uzaktan eğitime yönelik doktora çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre de öğretim elemanlarıyla yapılan çalışma sonucunda öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde çeşitli ön yargılar ve kaygılar taşıdıkları belirlenmiştir. Özer ve Duran (2021, s. 22) yaptıkları çalışmada bu durumu “online ya da çevrimiçi sınıf ortamlarının, öğreticilerin şimdiye kadar alışmış oldukları sınıf ortamından büyük ölçüde farklı olduğu için öğretim üyeleri kullandıkları ders içeriklerini ve alışkanlıklarını online eğitim ve ders ortamına göre yeniden düzenlemedir. Çünkü online eğitimde öğrenci öğretici ilişkisi yüz yüze eğitimden daha zordur, dolayısıyla öğretim elemanları daha fazla çaba harcamalıdır” şeklinde açıklamışlardır. Uzaktan eğitimde süreç değerlendirmesinin yapılması, ölçme ve değerlendirme

açısından yetersiz kalması, öğrencilerin sınavlarda kopya çekmesi ve/veya yardım alması olumsuz tutum nedenleri arasında gösterilmektedir. Tuncer ve Tanaş'ın (2011, ss. 92-96) yaptıkları çalışma da bu durumu desteklemektedir. Akademisyenlerle yaptıkları çalışmalarında ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin uzman kişilerle yapılması gerektiğini, objektif bir değerlendirmenin mümkün olmadığını ve üst düzey becerilerin ölçülmesinde eksiklikler ve sorunlar yaşanacağı belirtilmiştir. Ayrıca Can'ın (2004, ss. 124-125) yaptığı çalışmasının sonuçları da bu yöndedir. Önemli bulgulardan biri de öğretmenlerin ve öğretim elemanlarının ders materyallerini uzaktan eğitime göre düzenlemede yaşadığı sorunlardır. Ders materyallerinin uzaktan eğitime göre düzenlenememesi veya düzenlenmesinin zor olması uzaktan eğitime yönelik olumsuz görüşlerdendir. Tuncer ve Taşpınar'ın (2007, ss. 107) çalışmaları da bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca Bozkurt ve Peker (2022, ss. 42-43) ortaokul matematik öğretmenleriyle yaptıkları çalışmalarında her ne kadar uzaktan eğitimin avantajlı yanları olduğunu belirtse de öğretmenlerin uzaktan eğitimi verimsiz bir yöntem olarak tarif ettiklerini ve uzaktan eğitime yönelik olumsuz duygulara sahip olduklarını belirtmişlerdir. Gürbüz (2022, ss. 56-57) ise çalışmasında derslerde yaşanan internet kesintisi, ev ortamının eğitime uygun olmaması, derslerdeki senkron problemi, etkileşimsizlik, yazılım yetersizliği ve donanım yetersizliği gibi durumlardan dolayı öğrencilerin uzaktan eğitime karşı olumsuz tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Baylas (2022, s. 74) meslek yüksek okulu öğrenci ve öğretim elemanlarıyla yaptığı çalışmasında öğrencilerin uygulamalı ve teorik derslerden verim alamadığını, iletişim konusunda problem yaşadıklarını, uzaktan eğitim sisteminin problemliliğini ifade ettiklerini belirtmiştir. Koçak (2022, ss. 78-79) yaptığı çalışmasında öğrencilerin yüz yüze eğitimi uzaktan eğitime tercih ettiğini belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin dersi anlamakta ve odaklanmakta sorun yaşadıklarını ifade ettiklerini belirtilmiştir. Öğrencilerin bundan sonraki süreçte uzaktan eğitim uygulamasıyla ders almak istemedikleri de belirtilmiştir. Sınıf öğretmenleriyle yapılan çalışmalarda ise öğretmenler genel olarak uzaktan eğitimde başarının düştüğünü ve öğrencilerin derslere ilgisinin azaldığını belirtmişlerdir. Bu durumun sebebi olarak ise ilköğretim çağındaki öğrencilerin uzaktan eğitime uygun seviyede olamamasını dile getirmişlerdir. Eiserman ve Williams (1987, ss. 161-168) bu durumu “uzaktan eğitim yetişkinlerle iyi bir şekilde belgelenmiş olsa da ilk ve orta seviyelere odaklanan daha az etkililik çalışması mevcuttur” şeklinde açıklamıştır. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde 1. Sınıf düzeyinde sınıflara öğretmenlik yapanların özellikle uzaktan eğitime karşı olumsuz tutuma sahip olduğu görülmektedir. Özada da (2022, s. 109) farklı branşlardan öğretmenlerle yaptığı çalışmasında özellikle sınıf öğretmenlerinin okuttuğu sınıf düzeylerine göre farklılık olması kaydıyla uzaktan eğitime karşı diğer branş öğretmenlerine göre daha olumsuz tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin uzaktan eğitimin yüz yüze eğitim gibi olmadığını iletişim problemi nedeniyle öğrencilerin bazı derslere giremediğini ve sınıf kontrolünün zor olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Yenerer (2021, s. 131)

sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında uzaktan eğitim sürecinde derslerin öğrenciye göre bireyselleştirilememesi, sınıf yönetimindeki zorluklar, iletişim sorunları ve TV derslerinin verimsizliğinden dolayı uzaktan eğitime yönelik olumsuz tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Can'ın (2004, ss. 68-69) yaptığı çalışmada da bu açıklama desteklenmektedir. Öğrencilerin TV derslerini izlemediklerini, TV ders saatlerinin uygun olmaması ve her ders içeriğini kapsamaması bu durumun nedenleri arasında belirtilmiştir. Ayrıca yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimin kıyaslandığı araştırma maddelerinde genellikle geleneksel eğitimin tercih edildiğini belirtmiştir. Alpdoğan (2022, s. 44) da sınıf öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin yüz yüze eğitimi uzaktan eğitime tercih ettiklerini belirtmiştir. Qorqmaz (2022, s. 105-106) da yaptığı çalışmasında öğretmenlerin her ne kadar uzaktan eğitimin avantajları da bulunsa yine de yüz yüze eğitimin yerini tutamayacağını ifade ettiklerini belirtmiştir.

Uzaktan eğitime yönelik olumsuz görüşlere göre; öğrenciler arasındaki iletişimsizlik problemi, dersle ilgili kuralların açıkça ifade edilmemesi, ders dışı sorumluluklarla ilgili yeterli bilgilendirmenin yapılmaması, işlenecek olan dersin içeriğinin uzaktan eğitime göre tasarlanmış olmaması, uzaktan uygulanan aktivitelerle sınıf topluluğu duygusunun oluşturulmadığı, program tasarımının öğrenciye göre yapılandırılmadığı, program tasarlanırken öğrencilerin bireysel özellik ve farklılıklarının dikkate alınmadığı gibi olumsuzluklar uzaktan eğitim ile ilgili olumsuz tutumların nedeni olarak belirtilmiştir. Öğrenci-öğretmen-akran etkileşimindeki yetersizlik, beden dili kullanımının olmaması ve uzun süreli cihaz kullanımından kaynaklanan sağlık sorunları, ders sürelerinin yetersiz olması, göz teması kuramama uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre en önemli sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Ayrıca uzaktan eğitimin uygulamalı derslerde kullanımının mümkün olmaması da en büyük eksiklik olarak dile getirilmiştir. Uzaktan eğitimde yaşanan diğer sorunlar ise; fırsat eşitsizliği, internet erişim problemi, öğrencilerin ev ortamının canlı derse uygun olmaması imkanların yetersiz olması, alt yapı problemleri, teknolojik cihaz eksikliği, iletişim problemleri, pasif katılım, evde derse katılması gereken kardeş sayısının fazla olmasından dolayı cihaz ihtiyacının karşılanamaması, öğrencilerin tamamına ulaşamaması, asosyallik olduğu söylenebilir. Bu ifadeler Balaban ve Tiryaki (2021, s. 61), Morgan'ın (2020, s. 128) ve Oyedotun (2020, ss. 76-77) yapmış oldukları çalışmalarda da aynı şekilde belirtilmiştir. Öğretim elemanları ile yapılan çalışmalarda ise eğitim destek konusunda uzman ekip, profesyonelleşme, standardizasyon gibi konularda eksiklikler olduğuna yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Çoban (2021, ss. 113) Coğrafya öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında derse katılımın az olması, ders takibinin yapılamaması ve evde çalışmanın getirdiği ekstra zorlukların uzaktan eğitime karşı olan olumsuz tutumların sebebi olduğunu belirtmiştir.

İncelenen çalışmalarda, uzaktan eğitim ile ilgili olumsuz tutum sebebi olarak en çok dile getirilen sorunlar; internet kopmaları, donanım eksikliği,

fırsat eşitliğinin sağlanamaması, devam ve katılım problemleri, öğrencilerdeki odaklanamama sorunu, ev ortamının eğitim için uygun olmaması, hem öğretmen hem ebeveyn rolünün aynı anda olmasının getirdiği sorunlar, mesleki doyum alamama, sosyalleşememe, iletişimin zayıflaması, hem öğrencide hem de öğretmende meydana gelen fiziksel ve psikolojik sorunlar, dilin ve kültürün yeterince aktarılamaması, maddi durumdan kaynaklanan teknolojik eksiklikler, kazanımların tam ve doğru şekilde verilememesi, ölçme değerlendirme sürecinde yaşanan iki taraflı problemler olarak sıralanmaktadır. Bu olumsuz görüşlerin uzaktan eğitim kuramlarına göre ele alınması daha açıklayıcı olacaktır. Öğrencilerdeki odaklanamama sorunu, ev ortamının eğitim için uygun olmaması ve sosyalleşememe gibi sorunlar, sosyal etkileşim ve bağlam teorileri ile ilişkilendirilebilir. Uzaktan eğitimde sosyal etkileşim ve bağlam eksikliği, öğrencilerin öğrenme deneyimini olumsuz etkileyebilir. Donanım eksikliği, internet kopmaları ve teknolojik eksiklikler, teknoloji kabul ve kullanım teorileri bağlamında değerlendirilebilir. Bu sorunlar, öğrencilerin veya eğitimcilerin teknolojiyi kullanma isteksizliğinden kaynaklanabilir. Fırsat eşitliğinin sağlanamaması, maddi durumdan kaynaklanan teknolojik eksiklikler ve dil-kültür aktarımı problemleri, eşitsizlik ve fırsat eşitliği teorileriyle açıklanabilir. Bu durum, farklı sosyoekonomik ve kültürel arka planlara sahip öğrencilerin uzaktan eğitime erişim ve başarı konusundaki farklılıklarını yansıtabilir. Kazanımların tam ve doğru şekilde verilememesi, öğretim materyali tasarımı ve sunumunun eksikliğine işaret edebilir. Bu sorunlar, eğitim teknolojileri ve tasarımı teorileri bağlamında değerlendirilebilir. Öğretmenlerin hem öğretmen hem de ebeveyn rolünün aynı anda olmasının getirdiği sorunlar, mesleki doyum alamama ve ölçme değerlendirme sürecinde yaşanan iki taraflı problemler, öğretmen eğitimi ve profesyonel gelişim teorileriyle ilişkilendirilebilir. Öğretmenlerin çeşitli roller arasında denge sağlamaları ve etkili eğitim stratejileri geliştirmeleri gerekebilir.

Ayrıca olumsuz görüşlerin nedenlerinin daha açıklayıcı olması adına Bolman ve Deal'in Dört Çerçeve Kuramına göre dört farklı başlıkta yorumlanabilir. Yapısal Çerçeve (Structure Frame): Bu çerçeve, organizasyonları örgütsel yapının düzenlendiği bir sistem olarak görür. Bu bağlamda, uzaktan eğitimde yaşanan internet kopmaları, donanım eksikliği ve teknolojik eksiklikler, yapısal bir zayıflık veya eksiklik olarak değerlendirilebilir. Örneğin, organizasyonun teknolojik altyapısı ve kaynak dağıtımı yetersiz olabilir. İnsan Kaynakları Çerçevesi (Human Resources Frame): Bu çerçeve, insanların ilişkileri, duyguları ve ihtiyaçları perspektifinden organizasyonları anlamayı vurgular. Uzaktan eğitimde yaşanan fırsat eşitliğinin sağlanamaması, devam ve katılım sorunları, öğrenci odaklanmasındaki zorluklar, fiziksel ve psikolojik sorunlar gibi konular, öğrencilerin ve öğretmenlerin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını yansıtabilir. Siyasi Çerçeve (Political Frame): Bu çerçeve, organizasyonları güç ilişkileri ve çıkar çatışmaları perspektifinden değerlendirir. Uzaktan eğitimde yaşanan farklı sorunlar, çeşitli taraflar arasında çıkar çatışmalarının veya güç

mücadelelerinin sonucu olabilir. Örneğin, teknoloji sağlayıcıları, eğitim kurumları, öğrenci ve ebeveynler arasında güç dinamikleri etkili olabilir. Sembolik Çerçeve (Symbolic Frame): Bu çerçeve, organizasyonları semboller, ritüeller, kültür ve anlam perspektifinden anlamayı vurgular. Uzaktan eğitimdeki iletişim sorunları, sosyalleşememe ve dil/kültür iletişimi eksiklikleri, organizasyonun sembollerini ve kültürel değerlerini yansıtabilir. Örneğin, fiziksel sınıf ortamının yarattığı sembollerden yoksun olmak, iletişimi zayıflatabilir.

Olumlu tutumların nedenleri olarak ise genellikle; zaman ve mekan bağımsızlığı, esneklik sağlama, tekrar edilebilirlik, teknoloji kullanımını teşvik etmesi, ders materyallerinin zenginliği, bireysel gelişimi ve ilerlemeyi desteklemesi, sınıf ortamına göre daha fazla özgüven sağlama, pandemi gibi olumsuzlukların yaşandığı dönemlerde kurtarıcı bir yöntem olarak görülmesi, öğretmenlere sınıf yönetimi açısından kolaylık sağlama belirtilmiştir. Olumsuz tutumların nedenlerinde olduğu gibi olumlu tutumların nedenlerini de uzaktan eğitim kuramları açısından değerlendirilmesi bütünlük açısından önem taşımaktadır. Teknoloji kullanımını teşvik etmesi, teknoloji kabul ve kullanım teorileriyle ilişkilendirilebilir. Uzaktan eğitim, teknolojik altyapının yaygınlaşmasını ve bu alanda yeteneklerin gelişmesini destekleyebilir. Zaman ve mekân bağımsızlığı, esneklik ve tekrar edilebilirlik, öğrenme teorileri bağlamında değerlendirilebilir. Öğrenenlerin öğrenme stillerine ve hızına göre adapte olabilen uzaktan eğitim, bireysel gelişimi destekler. Ders materyallerinin zenginliği ve öğrencilere özgüven kazandırması, eğitim materyali tasarımı ve öğrenme deneyimi teorileriyle ilişkilendirilebilir. Çeşitli öğrenme materyallerinin sunulması, öğrencilere farklı öğrenme yolları sunarak özgüvenlerini artırabilir. Uzaktan eğitimin pandemi gibi olumsuz dönemlerde kurtarıcı bir yöntem olarak görülmesi, sosyal etkileşim ve bağlam teorileri ile bağlantılıdır. Eğitimdeki zorlayıcı durumlar, alternatif öğrenme yollarının aranmasını ve değerlendirilmesini teşvik edebilir. Öğretmenlere sınıf yönetimi açısından kolaylık sağlama, öğretmen eğitimi ve eğitim yönetimi teorileriyle ilişkilendirilebilir. Uzaktan eğitimde öğretmenlerin farklı yöntemlerle sınıf yönetimi yapması ve çeşitli becerileri geliştirmesi gerekebilir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde bazı önerilerde bulunulabilir:

- Toplanan çalışmaların özellikle doktora çalışmalarının sayıca az olduğu görülmektedir. Konunun derinlemesine araştırılması, farklı boyutlarının da ortaya çıkarılması için doktora türündeki çalışmaların artırılması sağlanmalıdır.
- Bu çalışmada 2013-2023 yılları arasındaki çalışmalar değerlendirilmiştir. Farklı yıl aralıklarına göre farklı sonuçlar elde edilerek değerlendirme farklı şekillerde yapılabilir.
- Meta sentez için toplam 168 çalışma incelenmiş ve bu çalışmalar ile ilgili 16 ayrı başlıkta bilgi toplanmıştır. Daha ayrıntılı bir çalışma

ve sonuç elde edebilmek amacıyla dahil edilecek çalışma sayısı azaltılarak daha ayrıntılı sentez çalışmaları elde edilebilir.

- Sonuçlardan elde edilen olumsuz durumlar içerisinde özellikle öğrencilerde uzaktan eğitim ile ilgili stres, şüphe, kaygı ve güvenlik endişesi sıkça dile getirilmiştir. Bu gibi öğrenciyi olumsuz etkileyen sorunlara karşı her eğitim kademesinde ayrı bir sabit uygulama olacak şekilde yeni uzaktan eğitim uygulamaları kullanılabilir. Böylelikle uzaktan eğitimde öğrenci öğretmen iletişimi keyfi ve rastgele uygulamalardan arınmış olur.
- Uzaktan eğitim ile ilgili öğrenciler tarafından sıkça belirtilen sorunlar arasında ev ortamının uzaktan eğitime uygun olmaması ve velilerin bu konudaki bilinçsiz tutumlarının eğitimi zora soktuğudur. Bu durumu aşmak amacıyla veliler için uzaktan eğitim konusu hakkında bilgilendirici eğitim faaliyetleri uygulanabilir.
- Altyapı yetersizlikleri ve donanım eksiklikleri hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından dillendirilen sorunların başında gelmektedir. Uzaktan eğitim sadece zor zamanlarda kullanılan bir yöntem olarak görülmemeli, eğitim öğretim faaliyetinin önemli bir unsuru olarak görülüp sürekli yatırım ve geliştirmeler yapılmalıdır. Uzaktan eğitim ile ilgili Ar-ge çalışması yapan birimler oluşturulmalıdır.
- Öğretmenler arasında yaş ve kıdem yılının artmasına bağlı olarak uzaktan eğitime yönelik tutum olumsuz olmaktadır. Bu durumu düzeltmek amacıyla teknoloji kullanımında zorlanan, yeniliğe karşı direnç gösteren öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- Eğitimin önemli bir işlevi kişiye sosyalleşme fırsatı sunmasıdır. Uzaktan eğitim ile ilgili önemli bir sorun alanı da sosyalleşmenin olmaması, yalnızlaşmanın yaygın olarak görülmesi, bireyselleşmenin artması olarak görülmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için yeni tasarlanan uzaktan eğitim uygulamalarına sosyalleşmeye imkan sağlayacak yazılımlar eklenebilir.
- Uzaktan eğitime yönelik öğretmen görüşlerine göre branş bazında farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum uzaktan eğitim uygulamasının bütün branşlarda ortak olarak aynı uygulamanın kullanılmasından doğmaktadır. Uzaktan eğitimden daha yüksek verim almak, derslerin daha verimli geçmesi için branş bazında uzaktan eğitim uygulamalarının tasarlanması bu soruna çözüm olabilir.
- Teknoloji ile eğitimin harmanlanmış şekilde kullanılmasının hem öğretmen hem öğrenci hem de eğitim kalitesi açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.
- Uzaktan eğitim ile ilgili göze çarpan bir diğer durum öğretmenlerin eğitim seviyesi arttıkça uzaktan eğitime yönelik olumlu tutuma

sahip olduklarıdır. Bu durumu düzeltmek için öğretmenler yüksek lisans ve doktora çalışmaları için teşvik edilebilir.

- Öğretmenler için uzaktan eğitimde kullanılacak materyal ve internet ücretsiz olarak sağlanmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ozan Berk Güler %60, Bayram Özer %40.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ozan Berk Güler %60, Bayram Özer %40.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Kaynakça

- Ağır, F. (2007). *Özel okullarda ve devlet okullarında çalışan ilköğretim öğretmenlerinin uzaktan eğitime karşı tutumlarının belirlenmesi* [yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Akkurt, Ş. (2023). *Yüksek Lisans Tezi. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim ortamlarının kullanımına ilişkin spor bilimleri öğrencilerinin tutumları* [yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Akpolat, T. (2021). Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(2), 497-552. <https://doi.org/10.30964/auebfd.822101>.
- Aküzüm, C. (2012). *Türkiye'de ilköğretim okullarında eğitim denetimi (bir meta-sentez çalışması)* [yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Alkan, C. (1981). *Açıköğretim: Uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Alpdoğan, A. K. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi* [yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.

- Arabacı, S. (2021). *Öğretmenlerin uzaktan eğitim algısı ve öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumları* [yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Bakırcı, H., Kayar, S., Cancan, M., & Tozlu, İ. (2022). Türkiye’ de covid-19 koşullarında uzaktan fen eğitimi ile ilgili bir meta-sentez çalışması. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 353-377. <https://doi.org/10.54637/ebad.1148676>
- Balaban, F., & Tiryaki, S. H. (2021). Corona virüs (Covid-19) nedeniyle mecburi yürütülen uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 52-84. <https://doi.org/10.15869/itobiad.769798>
- Baylas, S. (2022). *COVID-19 pandemisi sürecinde meslek Yüksekokulu öğrenci ve öğretim elemanlarının uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri* [yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi
- Bekiroğlu, D. (2021). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgisi derslerinde düşünme ve yaşam becerilerinin eğilimleri: nitel meta sentez çalışması* [yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Bilgiç, H. G. (2022). Reflections on the emergency remote teaching in the pandemic: experiences of pre-service teachers. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 11(1), 248-266. <https://doi.org/10.14686/buefad.1055899>.
- Bilgiç, H. G., & Tüzün, H. (2015). Yükseköğretim kurumları web tabanlı uzaktan eğitim programlarında yaşanan sorunlar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 26-50. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auad/issue/3028/42071>
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/403827>
- Byun, S., Ruffini, C., Mills, J. E., Douglas, A. C., Niang, M., Stepchenkova, S., & Marina Blanton. (2009). Internet addiction: Meta-synthesis of qualitative research for the. *Computers in Human Behavior*, 12(2), 203-207. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0102>
- Can, E. (2004, Temmuz). Uzaktan eğitim öğrencilerinin eğitimlerini değerlendirmeleri. 13. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Cavanaugh, C. S. (1999). The effectiveness of interactive distance education technologies in k-12 learning: a meta-analysis. *International Journal of Educational Telecommunications*, 73-88. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED430547.pdf>
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Araştırma yöntemleri / desen ve analiz*. Anı Yayıncılık.

- Çakmak, A., & Uzunpolat, Y. (2021). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre salgın döneminde uzaktan eğitim. *Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 7(1), 855-892. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.916587>
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). Parameters of content analysis. *Education and Science*, 39(2014), 33-38. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Camargo, C. P., Tempiski, P. Z., Busnardo, F. F., Arruda, M. d., & Gemperli, R. (2020). Online learning and COVID-19: a meta-synthesis analysis. *Clinics*, 75, 1-4. <https://doi.org/10.6061/clinics/2020/e2286>
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1179832>
- Chiappe, A., Pinto, R., & Arias, V. (2016). Open assessment of learning: A meta-synthesis. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 17(6), 45-59. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v17i6.2846>
- Dede, A. Ç. (2022). *İngilizce hazırlık sınıfı uzaktan eğitim programının değerlendirilmesi* [yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Dinçer, S. (2018, Ocak). Content analysis in for educational science research: meta-analysis, meta-synthesis, and descriptive content analysis. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 7(1) 176-190. <https://doi.org/10.14686/buefad.363159>
- Dinçer, S. (2022). Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz. Pegem Akademi.
- Dönmez, A. (2021). *Fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [yüksek lisans tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- Egger, M., Smith, G. D., & Phillips, A. N. (1997). Meta-analysis; principles and procedures. *Education and debate*, 6(315), 1533-1537. <https://doi.org/10.1136/bmj.315.7121.1533>
- Eiserman, W. D., & Williams, D. D. (1987). Statewide evaluation report on productivity project studies related to improved use of technology to extend educational programs. Sub-report two: distance education in elementary and secondary schools. A review of literature. *Utah: Logan UT*, 1-34. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED291350.pdf>
- Elçiçek, M. (2022). Uzaktan eğitim engelleri: bir meta-sentez çalışması. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 35-45. <https://doi.org/10.32329/uad.937271>

- Erfidan, A. (2019). *Derslerin uzaktan eğitim yoluyla verilmesiyle ilgili öğretim elemanı ve öğrenci görüşleri: Balıkesir üniversitesi örneği* [yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi
- Esfijani, A. (2018). Measuring quality in online education: A meta-synthesis. *American Journal of Distance Education*, 32, 57-73. <https://doi.org/10.1080/08923647.2018.1417658>
- Göktaş, Y., Yıldırım, Z., & Yıldırım, S. (2008). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim fakültelerindeki durumu: dekanların görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(149), 31-36.
- Güneş, D., & Erdem, R. (2022). Nitel araştırmaların analizi: meta-sentez. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 81-98. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227313>
- Gürbüz, E. (2022). *Uzaktan eğitimde piyano öğretim sürecinin değerlendirilmesi: dokuz eylül üniversitesi örneği* [yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gürses, A. (2010). Geleneksel öğretim nedir? Ne değildir? *Araştırma Projesi Eğitimi Çalıştayı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Çanakkale.
- İşman, A., & Dabaj, F. (2005). Diffusion of distance education in North Cyprus. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 6(4) 1-2.
- Kaçaroğlu, A. (2022). *Covid-19 pandemi sürecinde eğitim alanında yapılan yüksek lisans tezlerine ilişkin bir içerik analizi* [yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Karabacak, Ş. (2022). *Pandemi sürecinde eğitim bilişim ağı (eba) aracılığıyla gerçekleştirilen İngilizce öğretiminin niteliği: öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri (Erzurum ili örneği)* [yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Karakaya, M., & Aksoy, H. (2005). *Uzaktan eğitim* [yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Keegan, D. (1986). *Foundations of distance education*. Routledge.
- Kepenek, F. (2021). *Covid-19 pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kil, G., & Uşun, S. (2020). Yükseköğretimde yaşanan uzaktan eğitim sorunlarının değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(3), 638-648. <https://doi.org/10.2399/yod.20.644139>
- Kocayığit, A., & Uşun, S. (2020). Milli eğitim bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları (Burdur ili örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23) 285-299. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.662503>

- Koçak, H. (2022). *Uzaktan eğitim sürecinde fen bilimleri dersinin yürütülmesine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri* [yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Kurbanoglu, S., & Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmen adaylarına uygulanan bilgi okuryazarlığı programının etkiliği ve bilgi okuryazarlığı becerileri ile bilgisayar özyeterlik algısı arasındaki ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 98-105.
- Kurttekin, F. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim: İlahiyat/İslami ilimler fakülteleri öğretim elemanlarının görüşleri. *Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 8(1) 31-60. <https://doi.org/10.47424/tasavvur.1067252>
- Kutlu, A. Ö. (2022). *Ortaokul öğretmenlerinin uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri ile teknostres düzeylerinin değerlendirilmesi* [yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 66-77.
- Mercan, A. (2018). *Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri ve hazır bulunuşlukları: Afyon Kocatepe Üniversitesi fen edebiyat fakültesi örneği* [yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Morgan, H. (2020). Best practices for implementing remote learning during a pandemic. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 9(9), 135-141. <https://doi.org/10.1080/00098655.2020.1751480>.
- Mshvidobadze, T. & Gogoladze, T. (2012). About web-based distance learnin. *International Journal of Distributed and Parallel Systems (IJDPs)* 3(3), 133-143. <https://doi.org/10.5121/ijdps.2012.3313>
- Otter, R. R., Seipel, S., Graeff, T., Alexander, B., Boraiko, C., Gray, J., Sadler, K. Comparing (2013) Student and faculty perceptions of online and traditional courses. *Internet and Higher Education*, 19(2013) 27-35. <http://dx.doi.org/10.1016/j.iheduc.2013.08.001>
- Otyakmaz, Ö. (2022). *Uzaktan eğitimde yürütülen sosyal bilgiler derslerine yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri* [yüksek lisans tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- Oyedotun, T. D. (2020). Sudden change of pedagogy in education driven by COVID-19: Perspectives and assessment from a developing country. *Research in Globalization*. 2(1) 1-5 <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2020.100029>.
- Özada, T. (2022). *Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi* [yüksek lisans tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.

- Özbay, Ö. (2015). Dünya'da ve Türkiye'de uzaktan eğitimin güncel durumu. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5) 376-394.
- Özer, B. (2011). *Uzaktan eğitim programlarının öğrenci ve öğretim üyesi görüşleri açısından değerlendirilmesi (Sakarya Üniversitesi Örneği)* [yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Özer, B., & Duran, V. (2021). *Uzaktan eğitimde öğretim ilke ve yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Polat, S., & Ay, O. (2016). Meta-sentez: kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 52-64. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.4c2s3m>
- Qorqmaz, A. (2022). *Uzaktan eğitim sürecine ilişkin ortaokul öğretmenlerinin görüşleri* [yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Sarıbıyık, B. (2022). *Covid-19 sürecinde ortaokul matematik dersinin uzaktan eğitim yoluyla uygulanmasının öğretmen ve öğrenci görüşleri çerçevesinde incelenmesi* [yüksek lisans tezi]. Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Simonson, M., Schlosser, C., & Hanson, D. (1999). Theory and distance education: A new discussion. *The American Journal of Distance Education*, 13(1), 60-75.
- Suanpang, P., Petocz, P., & Kalcef, W. (2004). Student Attitudes to Learning Business Statistics Online Vs Traditional Methods. *Educational Technology & Society*, 9-20.
- Tanucan, J. C., Alejandro, B. A., & Corcino, R. B. (2023). Towards an enhanced implementation of printed modular distance learning in the philippines: A meta-synthesis. *International journal of learning. Teaching and Educational Research*, 22(3) 341-358. <https://doi.org/10.26803/ijlter.22.3.21>
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tuncer, M., & Tanaş, R. (2011). Akademisyenlerin uzaktan eğitim programlarına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat ve Tunceli Üniversiteleri örneği). *İlköğretim Online*, 10(2), 776-784.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2007). Sanal eğitim-öğretim ve geleceği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 112-133.
- Turan, R. (2022). Online history lessons conducted during the emergency remote teaching process in turkey: A review of teachers' opinions. *International Online Journal of Education and Teaching*, 9(4) 1875-1899.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Uysal, M., & Karagöz, A. E. (2021, 12 31). Aday öğretmenlerin Covid-19 pandemi sürecinde yürütülen uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin tutumlarının incelenmesi: Atatürk öğretmen akademisi örneği.

Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5(4), 1274-1290.
<https://doi.org/10.47525/ulasbid.969087>

- Ülkü, S. (2018). *İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları* [yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Ülger, K. (2021). Uzaktan eğitim modelinde karşılaşılan sorunlar-fırsatlar ve çözüm önerileri. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 7(1), 393-412.
- Ünlükahraman, O. (2011). *Web tabanlı eğitimde web madenciliği uygulaması ile öğrenci davranışlarının analizi* [yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Üstün, B., & Deregözü, A. (2021). Distanced language education during the pandemic from the perspectives of foreign language instructors. *Advances in Language and Literary Studies*, 12(5), 30-35.
<https://dx.doi.org/10.7575/aiac.all.v.12n.5.p.30>
- Vural, B. (2004). *Eğitim-öğretimde teknoloji ve materyal kullanımı*. Hayat Yayıncılık.
- Walsh, D., & Downe, S. (2005). Meta-synthesis method for qualitative research: a literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(2), 204-211. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03380>.
- Yenerer, T. (2021). *Uzaktan eğitim uygulamalarının sınıf öğretmenleri görüşlerine göre değerlendirilmesi* [yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yiğit, M. (2022). *Uzaktan Eğitim ile Yürütülen Almanca Öğretmenliği Öğretmenlik Uygulaması Dersine İlişkin Görüşlerin İncelenmesi*. Trakya Üniversitesi
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö., & Özkan, B. (2014). Uzaktan eğitim böte öğrencilerin uzaktan eğitim ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1(21), 85-94.
- Zan, N., & Zan, B. U. (2020). Koronavirüs ile acil durumda eğitim: Türkiye'nin farklı bölgelerinden uzaktan eğitim sistemine dahil olan edebiyat fakültesi öğrencilerine genel bakış. *Turkish Studies*, 15(4) 1367-1394. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44365>.

Extended Abstract

For many years, the educational activities that the teacher and the student have been in the same environment in the classroom environment and called traditional education have changed with the development of today's technology and new situations and have become more flexible in terms of time and space. While distance education activities were applied considering a

preference situation in the early days, there have been times and situations where they are applied as a necessity with the changing world conditions.

In Isman and Dabaj (2005), distance education is a multidimensional process that includes education conducted over long distances and mediated by instructional technology. He defines distance education as an education revolution. In the early days of distance education, the main purpose was to be independent of time and place in teaching. This was achieved by the communication between the student and the teacher using a different technology than the classical systems. Today, web-based internet service providers that provide this communication have increased rapidly and become widespread. The distance education method, which started about a century ago, continues to exist in many ways today, thanks to the widespread use of the internet (Arabaci, 2021, pp. 26-27). Distance education, which is accepted as a factor that can affect the social structures in contact with education and training, is a new system that is necessary for the society and the individual. Especially the fact that lifelong learning has become more important, the inability to benefit from formal (traditional) education, the development and accessibility of technological systems, the change and diversification of information make distance education more important (Özer, 2011, pp. 7-9).

Based on these views, meta-synthesis of the articles examining the attitudes of students and teachers, who are important elements in this system, towards the distance education system, which is now used for development in many different areas, will be made and the common attitudes in this field and the missing parts about the subject will be determined. Meta studies are grouped into three groups as content analysis. These; They are listed as Meta Analysis, Meta Synthesis and Descriptive Content Analysis. The purpose of meta-studies is to create a method and orientation for new studies in the field by systematically analyzing the studies done in a certain field with a holistic perspective and re-evaluating the results. At the same time, meta-studies provide an opportunity for researchers who want to work in the field to use time better, to access, compile and analyze studies in the field more comprehensively (Calik and Sözbilir, 2014, pp. 33-38). At the same time, one of the most important benefits of using the qualitative research method is the opportunity to see and examine the research topic to be studied from the perspectives of the relevant people in the literature (Yildirim and Simsek, 2006, p. 35).

Although more meta-synthesis studies are carried out in foreign countries in terms of number, meta-synthesis studies in our country are limited (Dincer, 2022, pp. 36-37). The subject of distance education, which has been on the agenda much more recently, will be subjected to a synthesis-oriented evaluation in line with the data collected with the meta-synthesis study. As a result, both clearer results will be obtained and the deficiencies in this field and the concentrated attitudes towards distance education will be evaluated within the scope of the study.

In this direction, 168 studies meeting the inclusion criteria determined from studies containing student and teacher opinions on distance education between 2013-2023 were collected by scanning YÖK Thesis, Google Scholar and ProQuest databases. This collected work was examined under 16 different headings with the help of Microsoft Excel program and the data in the studies were collected. In terms of more accurate processing of the collected data and the reliability of the study, each study was coded according to the coding system created specifically for this study. Only articles, master's thesis and doctoral thesis studies were included in the study. Studies in other formats are not included. First, 168 studies collected for meta-synthesis were examined in terms of descriptive features. Then, each type of study was examined separately in line with the opinions of students and teachers.

As a result of the meta-synthesis study, a synthesis of the attitudes of students and teachers towards distance education was obtained. Accordingly, in the studies examined, the most frequently mentioned problems as the reason for negative attitudes towards distance education are; disconnections from the internet, lack of equipment, lack of equal opportunity, attendance and participation problems, the problem of not being able to focus on students, the home environment is not suitable for education, the problems caused by both the teacher and the parent role at the same time, the inability to get professional satisfaction, socialization, weakening of communication, both the student and the student. The physical and psychological problems that occur in the teacher, the inability to adequately convey the language and culture, the technological deficiencies caused by the financial situation, the inability to give the gains fully and correctly, and the bilateral problems experienced in the assessment and evaluation process are listed as.

Positive attitudes can usually be listed as providing time and space independence, flexibility, repeatability, encouraging the use of technology, richness of lesson materials, supporting individual development and progress, providing more self-confidence compared to the classroom environment, being considered as a saving method during periods of negative situations such as pandemics, providing convenience to teachers in terms of classroom management.